

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПРАВНИЧОЇ ДОПОМОГИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

МАРТОВИЦЬКА Олена Василівна - доктор юридичних наук, доцент кафедри кримінального процесу та організації досудового слідства Харківського національного університету внутрішніх справ

ORCID: 0000-0002-4483-861X

ЮХНО Олександр Олександрович - доктор юридичних наук, професор кафедри криміналістики, судової експертології та домедичної підготовки Харківського національного університету внутрішніх справ

ORCID: 0000-0002-4771-0531

УДК 343. 122 (477)

DOI 10.32782/EP.2022.2.8

В статті розглянуто генезис, законодавче закріплення, основні тенденції наукових досліджень і практику правопричинної діяльності щодо проблемних питань діючого конституційного, кримінального процесуального, кримінального і іншого законодавства, і міжнародно-правових актів, зокрема практику Європейського суду з прав людини в питанні забезпечення і реалізації професійної правової допомоги в кримінальному виробстві. Встановлено певні невідповідності і прогалини між окремими нормами Конституції України і діючим КПК України, а також Законом «Про адвокатуру і адвокатську діяльність», Законом України «Про безкоштовну правову допомогу» і іншими правовими актами, зокрема наукові позиції окремих учених і представників наукових шкіл, на основі чого авторами напрацьовано і висказано наукові позиції і шляхи їх вирішення в дискусійному напрямку, зокрема щодо забезпечення і реалізації таких прав всім сторонам і учасникам кримінального виробства. Предложено на законодавчому рівні привести в відповідність національне діюче кримінальне процесуальне законодавство і норми Основного закону України в зв'язку з введенням нового словосполучення – надання «професійної

ної правової допомоги», незважаючи на те, що така новела несе в більшості своєму етимологічне значення особливостей української мови, в зв'язку з чим має місце наукова дискусія.

Ключові слова: проблемні питання, право, забезпечення, реалізація, удосконалення, законодавство, завдання, професійна правова допомога, правова допомога, прогалини, невідповідності, учасник, захисник, представник, механізм, захист.

Постановка проблеми

Україна продовжує відбудовувати соціальну, правову, демократичну державу, де найвищою соціальною цінністю визначено людину, а утвердження її прав і свобод визначає спрямовану діяльність нашої держави [1]. На державному рівні постійно відбуваються організаційні та законодавчі заходи, спрямовані на удосконалення діяльності держави щодо утвердження та забезпечення прав, свобод і законних інтересів людини, створення дієвих механізмів їх забезпечення, реалізації та захисту, розв'язання і удосконалення системних проблем у зазначеній сфері [2]. У Національній стратегії у сфері захисту прав людини зазначено, що, удосконалення системи забезпечення та захисту прав і свобод людини здійснюватиметься з урахуванням як національного досвіду, так і напрацьованих та апробова-

них міжнародною спільнотою принципів і підходів. З метою удосконалення піднятих у статті проблемних питань слід взяти до уваги та активно використовувати досвід Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, діяльності Європейського Союзу, Організації Об'єднаних Націй, Ради Європи, Організації з безпеки і співробітництва в Європі, інших міжнародних організацій, практику Європейського суду з прав людини, досвід правозахисних організацій України» [2].

Вказаний підхід у повній мірі може та повинен бути застосований і до процесу вдосконалення забезпечення і реалізації професійної правничої допомоги в Україні на законодавчому рівні. Адже запровадження міжнародних і європейських правових стандартів та удосконалення чинного законодавства, усунення неузгодженостей між окремими законами України з вказаних питань сприятиме швидкому, повному та неупередженому досудовому розслідуванню, що є одним із завдань кримінального провадження (ст. 2 КПК України) [3, с. 85-93].

Для того, щоб механізм забезпечення права на професійну правничу допомогу був ефективним і дієвим, він повинен бути закріплений у положеннях відповідних законодавчих і нормативно-правових актів. При цьому важливо, щоб така регламентація була чіткою й однозначною, не допускаючи будь-яких різнотлумачень, колізій та ін. Загальновідомо, що від якісного нормативно-правового регулювання певного явища, процесу тощо залежить ефективність його забезпечення в правозастосовній практиці. Тому повністю підтримуючи О.В. Салманова з приводу того, що наявність протиріч або прогалин у будь-якому законодавстві, а в кримінальному процесуальному - це особливо, не може позитивно відобразитися на правозастосовній діяльності. У нашому випадку мова йде про те, що «недосконалість» кримінального процесуального законодавства ускладнює, а в окремих випадках й унеможлиблює вирішення визначених у ст. 2 КПК України завдань кримінального провадження [4, с. 161]. Про вказане свідчить й наявність змін у Конституції України від 2016 року, де словосполучення надан-

ня «правової допомоги» перейменовано на «професійну правничу допомогу». Однак, за дослідженням у КПК України, у Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та Законі України «Про безоплатну правову допомогу» вказані зміни не внесені, що потребує свого окремого дослідження та напрацювання певних пропозицій і рекомендацій відносно удосконалення чинного законодавства в цьому напрямі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Науково-теоретичне підґрунтя з цього напрямку складається з дослідження наступних праць учених, зокрема: С.Є. Абрамського, В.П. Бож'єго, В.В. Борисова, Т.В. Варфоломєєвої, Б.Л. Ващука, В.І. Галагана, І.М. Гальпаєріна, Л.А. Гарбовського, Л.В. Головка, В.Г. Гончаренка, Ю.М. Грошевого, М.І. Гошовського, Є.В. Діденка, В.О. Дубрівного, М.В. Духовського, Р.О. Ємельянова, Я.П. Зейкана, О.А. Калганова, О.В. Капліної, Г.К. Кожевнікова, А.Ф. Коні, В.В. Лисенка, Л.Д. Кокорева, Н.І. Клименка, О.П. Кучинської, О.О. Кочури, В.З. Лукашевича, Є.Д. Лук'янчикова, М.М. Михеєнка, Т.В. Омельченка, В.Т. Нора, О.В. Панчука, Т.І. Присяжнюка, О.В. Салманова, В.М. Савицького, М.В. Сенаторова, М.С. Строговича, В.М. Тертишника, Л.Д. Удаलोвої, І.Я. Фойницького, Т.Г. Фоміної, П.В. Цимбала, В.П. Шибіки, О.Г. Шило, М.Є. Шумили, В.Є. Юрченка, О.О. Юхна, М.О. Юхна, Ю.П. Яновича та інших. Слід зазначити, що одним із перших монографічних досліджень у незалежній Україні, присвячених питанням «забезпечення» прав громадян у кримінальному процесі, проведено О.Р. Михайленком. Після набрання чинності КПК України у 2012 році питання захисту прав окремих учасників кримінального провадження на рівні монографічних праць розглядалися А.А. Аухундовим («Захист прав підозрюваного у кримінальному провадженні» у 2013 році), М.Г. Моторингіною («Сторона захисту у судовому провадженні у першій інстанції» у 2015 році), О.В. Маслоком («Процесуальна діяльність захисника зі спростування

підозри (обвинувачення)» у 2017 році),- І.В. Дубівки («Діяльність адвоката в стадії досудового розслідування» у 2017 році) та в останні роки й іншими науковцями. Незважаючи на значний обсяг зазначених та інших досліджень з проблем захисту учасників кримінального провадження, більшість питань, зокрема й порушених у цій статті, залишаються не вирішеними та є предметом гострих наукових дискусій. Концептуально не проводились дослідження питань щодо забезпечення конституційних гарантій на професійну правничу допомогу, захисту прав учасників кримінального провадження, зокрема цивільного позивача, цивільного відповідача, перекладача, а стосовно потерпілого, свідка, а також питання забезпечення і реалізації професійної правничої допомоги, дослідження по яких проводились фрагментарно, і при цьому не враховано понад 600 змін і доповнень до чинного КПК України, внесених станом на початок 2022 року.

Мета і завдання дослідження

Метою дослідження є генезис, законодавче закріплення, основні тенденції наукових досліджень і стан правозастосовної діяльності з наявних проблем кримінального процесу та інших галузей права щодо забезпечення і реалізації професійної правничої допомоги у кримінальному процесі. *Завданнями* є дослідження чинного національного законодавства, міжнародно-правових актів, рішень Європейського суду з прав людини, стан наукового дослідження, наукові позиції вчених і результати наукової дискусії в дослідженому напрямі. За їх результатами напрацювати пропозиції з теоретичних, правозастосовних питань щодо удосконалення чинного законодавства та теорії кримінального процесу.

Наукова новизна дослідження

Наукове дослідження виконано на актуальну тему з метою вирішення таких завдань: *уперше* на ретроспективному рівні здійснено дослідження з питань генезису та аналізу Конституції України, національного законодавства, міжнародних правових актів, рішень Європейського суду з прав

людини щодо теоретичного, правозастосовного забезпечення і реалізації новели щодо «професійної правничої допомоги». У ході цього встановлено деякі термінологічні та сутнісні неузгодженості норм Основного закону і КПК України та інших законів щодо запровадження вказаної новели у чинне законодавство та відомчі нормативно-правові акти. З цього питання досліджено наукові позиції вчених та результати наявної дискусії, висловлено авторські позиції в цьому напрямі. *Удосконалено* пропозиції вчених, практиків щодо приведення до узгодженості норм Конституції України з чинним законодавством, міжнародними і європейськими правовими стандартами щодо питань вдосконалення із забезпечення і реалізації професійної правничої допомоги у кримінальному процесі.

Виклад основного матеріалу

Право на професійну правничу допомогу є конституційно гарантованим правом, яке водночас є гарантією дотримання інших прав людини. Якщо ж ще врахувати специфіку кримінальної процесуальної діяльності, то, безсумнівно, можна стверджувати, що ступінь важливості забезпечення права на професійну правничу допомогу в кримінальному провадженні є особливо важливим та високим. Проте, незважаючи на доцільність необхідності належного врегулювання питання забезпечення та реалізації права на професійну правничу допомогу, зокрема в кримінальному провадженні на законодавчому рівні, доводиться констатувати, що стан нормативно-правового врегулювання такого права, на превеликий жаль, є незадовільним. Це, у свою чергу, не може негативно не відобразитися у правозастосовній діяльності. У зв'язку з вищезазначеним слід поставити за мету перспективні напрями вдосконалення нормативно-правового регулювання забезпечення права на професійну правничу допомогу. Адже положення кримінального процесу знаходять своє зовнішнє вираження у відповідних статтях КПК України. Він і є формою вираження кримінального процесуального права, що наочно відображає взаємодію законодав-

ства з правом за принципом єдності форми та змісту. Законодавство є зовнішньою формою вираження права, а право впливає на характер і зміст законодавства, зокрема, кримінального процесуального [5, с. 40], що ми підтримуємо.

Право на професійну правничу є важливим інструментом також й захисту прав, свобод і законних інтересів особи в різних сферах суспільного життя. Зокрема, якщо вести мову про сферу процесуальних правовідносин, то слід відзначити, що така допомога забезпечується як в адміністративному, так і в господарському, цивільному та кримінальному процесах. При цьому існують як загальні засади забезпечення права на професійну правничу допомогу, так і специфічні, зумовлені особливостями конкретної сфери процесуальної діяльності. Тому цілком логічним є те, що регулювання забезпечення і реалізації права на професійну правничу допомогу повинно здійснюватися як нормами загального, так і спеціального законодавства. Дослідивши законодавство України, яке регулює суспільні відносини, пов'язані із забезпеченням і реалізацією, охороною та захистом права на професійну правничу допомогу, можна констатувати, що в нашій державі відсутній єдиний нормативно-правовий акт, який би визначав поняття, сутність і зміст професійної правничої допомоги, засади надання та реалізації, форми надання та її види, суб'єктів надання, підстави та порядок здійснення, забезпечення і реалізації права на професійну правничу допомогу, її правові наслідки та особливості міжнародного співробітництва у цій сфері. На сьогодні на законодавчому рівні визначені тільки організаційно-правові засади надання безоплатної правової допомоги. Така ситуація не є задовільною і констатує, що цю прогалину слід усунути, оскільки чимало важливих аспектів забезпечення і реалізації такої допомоги залишилося або не врегульованими взагалі, або врегульованими поверхнево, не враховуючи термінологічну і сутнісну новелу «професійна правнича допомога». Тому з урахуванням вищезазначеного вважаємо, що доцільною є необхідність розроблення та прийняття закону України

«Про професійну правничу допомогу», який би об'єднав принципи, які розпорошені в інших законах. Зокрема, такий недолік прослідковується в КПК України, законі «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», законі «Про безоплатну правову допомогу», у яких використовуються різні понятійно-категоріальні терміни, але не вживається словосполучення «професійна правнича допомога». Такі приклади є й в інших законах, причому часто зустрічаються випадки, коли термін для позначення певного явища, процесу та ін. використовується, а його тлумачення не наводиться, що ускладнює правозастосування, а інколи призводить й до судових помилок. Утакій ситуації в теорії, відомчих нормативно-правових актах, у навчальному процесі, у загальноосвітньому правовому вихованні та в профілактичній роботі з населенням тощо є незрозумілим, який термін потрібно використовувати, що він у себе включає, а значить, і відповідно виникають організаційні, теоретичні та інші труднощі при застосуванні. Якщо вести мову про вказані проблемні питання в контексті предмета нашого дослідження, то, передусім, необхідно зазначити, що в змінах до Конституції України з 2016 року закріплено право на професійну правничу допомогу. Проте в КПК України вказаний термін не використовується, як і в багатьох вищезазначених та інших законодавчих і нормативно-правових актах, зокрема відомчих. У зв'язку з вказаним виникає питання, чи є «правова допомога» та «професійна правнича допомога» тотожним визначенням. Зокрема, слід констатувати, що в законі України «Про безоплатну правову допомогу» законодавець використовує термін правові послуги, а в законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» – адвокатські послуги. Таким чином, проаналізувавши зміст цих термінів та понять, можна зробити попередній висновок, що значення в них ідентичне, але останнє є більш розширеним. У такому разі незрозумілою є позиція законодавця щодо використання в наближених до цього питання законодавчих актах різної термінології для позначення однієї й тієї ж категорії, про що висловились за останній

час й інші вчені, що ми підтримуємо. Тому ще одним із кроків на шляху вдосконалення законодавчого врегулювання забезпечення та реалізації права на професійну правничу допомогу взагалі та в кримінальному процесі зокрема є приведення у відповідність термінології в усіх нормативно-правових актах, які регулюють у тій чи іншій мірі окремі аспекти забезпечення і реалізацію професійної правничої допомоги.

На підтриму нашої наукової позиції слід навести позиції й інших учених. Так, за визначенням Салманова О.В., КПК України є складовим елементом системи кримінального процесуального законодавства, яким регулюється порядок кримінального провадження. Від його «якості» напряду залежить ефективність кримінального провадження, а також дотримання міжнародно-правових стандартів у кримінальному процесі. Більше того, оцінка стану врегульованості окремих питань кримінального провадження в положеннях КПК України потрібно здійснювати різнобічно, адже не можна зазначити, що чинний КПК України є взагалі «поганим». Слід наголосити, що мають місце недостатньо врегульовані чи взагалі неврегульовані окремі питання кримінального провадження, але не в цілому порядок кримінального провадження [4, с. 160]. Проте чимало й інших аспектів забезпечення професійної правничої допомоги в кримінальному провадженні не знайшли свого належного і достатнього законодавчого врегулювання та наукового дослідження. Зокрема, серед загальних засад кримінального провадження в ст. 20 КПК України виокремлено «забезпечення права на захист». Зі змісту вказаної норми права зрозуміло, що законодавець основну увагу приділив саме такому виду правової допомоги як захисту прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, виправданого, засудженого. На нашу думку, вказане положення цієї статті слід перейменувати як «Забезпечення права на професійну правничу допомогу» та закріпити в ній поняття та її види – професійної правничої допомоги в кримінальному провадженні. Також ми підтримуємо, на нашу думку, вдалу по-

зицію Національної асоціації адвокатів України, яка пропонує виокремити такого учасника кримінального провадження як «адвоката, який надає професійну правничу допомогу учаснику кримінального провадження» [6], що доцільно закріпити й у законі «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». У зв'язку з вказаним слід підтримати наукову позицію Р.О. Ємельянова, який досліджуючи правове регулювання участі адвоката-представника потерпілого в кримінальному провадженні, у частинах 1, 2 ст. 58, ч. 1 ст. 63, ч. 4 ст. 64² КПК України представника потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача, третьої особи, щодо майна якої вирішується питання про арешт, визначено як особу, яка у кримінальному провадженні має право бути захисником, що призводить до змішування видів адвокатської діяльності та понять «захисник» та «представник» [7, с. 128]. На наш погляд, потрібно главу 3 КПК України доповнити статтею, у якій було б визначено підстави та порядок залучення адвоката, який надає професійну правничу допомогу у кримінальному провадженні, а також зазначено, що процесуальний статус такого адвоката напряду залежить від процесуального статусу особи, якій надається така допомога. Окрім того, потрібно серед інших учасників кримінального провадження в окремій нормі виокремити права адвоката, який надає професійну правничу допомогу свідку, визначити його правовий статус, його права, обов'язки та відповідальність.

З'ясовано, що, незважаючи на певну кількість новел, що запроваджені у КПК України 2012 року, зокрема й щодо удосконалення захисту прав учасників кримінального провадження і прийняттям до нього певної кількості доповнень, змін, уточнень, залишаються невирішеними окремі як теоретичні, так і прикладні питання з цього напряду. Зокрема, встановлені протиріччя та неузгодженість між положеннями КПК України і законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». У КПК України має місце неузгодженість та двозначність такого термінологічного апарату, як «захисник, він же адвокат», а кількість законодавчо закріплених прав щодо захисту підозрюва-

ного, обвинуваченого значно перевищує їх наявність з питань захисту потерпілої особи. За дослідженням з'ясовано процесуальні та правові гарантії базових прав потерпілого на стадії досудового розслідування і зокрема, те, що вони визначені Конституцією України, міжнародно-правовими актами у вказаній сфері, що ратифіковані Верховною Радою України, а також Європейським судом з прав людини, чинним КПК України, положеннями ст. 384 і ст. 387 КК України та іншими нормативно-правовими актами. Однак, вважаємо, уточнити в законі положення, що не може бути представником потерпілої юридичної особи у кримінальному провадженні, її керівник самостійно, або з іншою особою, яка уповноважена законом або установчими документами, якщо вони не є адвокатами. У зв'язку з цим пропонуємо доповнити ст. 58 КПК України частиною 5, де передбачити законне представництво юридичної особи у разі обмеження її дієздатності чинним законодавством (наприклад, банкрутства, ліквідації підприємства тощо). Крім того, з'ясовано, що повноваження захисника щодо надання професійної правничої допомоги іншим учасникам кримінального провадження чинним КПК України визначено більш чітко та окремо, ніж у попередньому КПК України 1960 року [8, с. 123-133].

Зазначаючи про вдосконалення забезпечення та реалізації професійної правничої допомоги в Україні на законодавчому рівні слід вести мову також й про використання сучасних досягнень та новітніх інформаційних технологій під час розроблення нового чи вдосконалення сучасного механізму забезпечення і реалізації права на професійну правничу допомогу. До того ж вказаний механізм потрібно не тільки чітко, до найдрібніших нюансів вивірити, а й зареґламентувати його на законодавчому рівні.

За результатами дослідження, здійсненого в рамках ініціативи «Цифрові рішення для покращення доступу до правосуддя в Україні», що є компонентом проєкту Програми розвитку ООН в Україні «Права людини для України» за фінансової підтримки Глобальної Програми посилення верховенства права та прав людини задля

сталого миру та сприяння розвитку (Global Programme on Strengthening the Rule of Law and Human Rights for Sustaining Peace and Fostering Development) та експертного внеску Координаційного центру з надання правової допомоги в Україні, було встановлено, що цифрова трансформація процесів надання публічних послуг передбачає забезпечення доступу громадян і бізнесу до якісних та зручних послуг без корупційних ризиків, оптимізацію процедур з надання цих послуг, розвиток публічних електронних реєстрів, а також забезпечення інтероперабельності. Ця мета виражена в концепті «Держава в смартфоні», що став основоположним для цифрової трансформації процесів надання публічних послуг в Україні [9, с. 26]. Разом із тим, хоча переведення правових послуг в електронну форму видається надто складним завданням через їх варіативність та індивідуальний підхід до кожного окремого випадку, але їх застосування отримує все більшого поширення практика звернення клієнтів за професійною правничою допомогою через «гарячі лінії», Єдиний контакт-центр тощо [9, с. 26]. У цьому контексті вкрай актуальним і нагальним є вироблення механізму цифровізації надання професійної правничої допомоги взагалі та в кримінальному процесі зокрема, а також його визначення та закріплення на нормативно-правовому рівні. Адже визначення серед способів отримання права на професійну правничу допомогу за допомогою «електронних звернень, вебплатформ, мобільних додатків, чат-ботів, електронних реєстрів та довідок, електронних судових заяв тощо» [9, с. 26-39] дозволить зекономити процесуальні строки та витрати, а значить, оптимізувати процедуру і механізм звернення за професійною правничою допомогою і її отримання. Більше того, таке нововведення зменшить кількість порушень, пов'язаних із забезпеченням і реалізацією своєчасного доступу до професійної правничої допомоги, та підвищить довіру до суб'єктів її надання.

Висновки

Основними завданнями вдосконалення забезпечення та реалізації професійної

правничої допомоги на законодавчому рівні є: розроблення й прийняття закону України «Про професійну правничу допомогу»; усунення наявних у законодавстві України прогалин у частині неузгодженості термінологічного апарату між Конституцією України та КПК України, законом «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», законом України «Про безоплатну правову допомогу», відомчими нормативно-правовими актами та ін.; законодавчо визначитись з правовим статусом й обсягом щодо процесуальних прав і обов'язків захисника-адвоката, який надає професійну правничу допомогу свідку; врегулювати підстави і порядок надання професійної правничої допомоги на окремих стадіях кримінального провадження; визначити механізм цифровізації надання професійної правничої допомоги; запровадити ще не використані міжнародні і європейські правові стандарти та рішення Європейського суду з прав людини з досліджених та інших питань.

З метою більш чіткого визначення механізму реалізації професійної правничої допомоги на окремих стадіях і етапах кримінального провадження, доцільно доповнити окремими положеннями наступні глави КПК України: 1) Главу 10 статтею 132-1 «Підстави та порядок надання професійної правничої допомоги під час застосування заходів забезпечення кримінального провадження»; 2) Главу 20 статтею 223-1 «Підстави та порядок надання професійної правничої допомоги під час проведення слідчих (розшукових) дій»; 3) Главу 27 статтею 314-2 «Реалізація професійної правничої допомоги в підготовчому провадженні»; 4) Главу 28 статтею 318-1 «Надання професійної правничої допомоги під час судового розгляду»; 5) главу 31 статтею 393-1 «Надання професійної правничої допомоги під час провадження в суді апеляційної інстанції»; 6) Главу 32 статтею 425-1 «Надання професійної правничої допомоги під час провадження в суді касаційної інстанції»; 7) Главу 42 статтею 542-1 «Реалізація права на професійну правничу допомогу при міжнародному співробітництві під час кримінального провадження».

Втім, підняті проблемні питання не є остаточними і підлягають окремому та додатковому дослідженню або науковому вивченню.

Література

1. Конституція України: закон України від 28.06.1996 № 254к/96–ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №30. Ст. 141.
2. Про Національну стратегію у сфері прав людини: указ Президента України від 24.03.2021 № 119/2021. *Президент України Володимир Зеленський. Офіційне інтернет-представництво*. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1192021-37537>.
3. Мартовицька О.В. Процесуальні підстави залучення захисника у кримінальному провадженні. *Науково-практичний журнал «Право.UA»*. 2019. №3. С. 85-93.
4. Салманов О.В. Процесуальний порядок проведення слідчих (розшукових) дій, що обмежують недоторканність житла чи іншого володіння особи: дис. ... канд. юрид. наук: спеціальність 12.00.09. Харків. 2020. 241 с.
5. Письменний Д.П. Удосконалення кримінального процесуального законодавства України: стан і перспективи. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 2. С. 38-47.
6. Пропозиції до змін Кримінального процесуального кодексу України Національної асоціації адвокатів України. *Національна асоціація адвокатів України*. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/news/zakonodavstvo/Zmini_v_KPK_vid_NAAU_05.02.18.pdf.
7. Ємельянов Р.О. Правове регулювання участі адвоката-представника потерпілого в кримінальному провадженні. *Європейські перспективи*. 2020. № 3. С. 122-130. DOI 10.32782/EP.2020.3.18.
8. Мартовицька О.В. Проблемні питання удосконалення правових та процесуальних гарантій прав потерпілих на стадії досудового розслідування. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2018. № 4 (84). С. 123-133.
9. Надання правових послуг в Україні та можливості їх цифровізації: результати дослідження. Київ. 2020. 68 с.

MARTOVYTSKA Olena Vasylivna - Doctor of Law, Associate Professor of the Department of Criminal Procedure and Organization of Pre-trial Investigation of Kharkiv National University of Internal Affairs

UKHNO Oleksandr Oleksandrovych - Doctor of Law, Professor of the Department of Criminology, Forensic Expertise and Medical Training of Kharkiv National University of Internal Affairs.

PROBLEMATIC ISSUES OF LEGISLATIVE IMPROVEMENT OF PROVISION AND IMPLEMENTATION OF PROFESSIONAL LEGAL AID IN CRIMINAL PROCEEDINGS

The authors of the article examined the genesis, legislative consolidation, main trends in research and law enforcement practice on existing issues of current constitutional, criminal procedure, criminal and other national legislation and international legal acts, including the decisions of the European Court of Human Rights on implementation of professional legal assistance in criminal proceedings. The authors stated that despite the significant number of novelties in the current criminal procedure legislation, certain inconsistencies and gaps between some provisions of the Constitution of Ukraine and the current Criminal Procedure Code of Ukraine, the Law of Ukraine "On Advocacy and Advocacy Activities", the Law Of Ukraine "On Free Legal Aid" and other legal acts. In the course of the study the scientific positions of some scientists and representatives of scientific schools were studied, on the basis of which the authors developed and expressed their own scientific positions in the discussed area, including issues related to improving current legislation to ensure and implement the right to professional legal assistance in criminal proceedings. Based on the results of the study, proposals, recommendations and ways to improve national legislation in this area have been developed and such a concept as "protection" has been enshrined in law. In particular, it is proposed to bring the current national criminal procedure legislation in line with the norms of the Constitution of Ukraine in connection with the introduction of a new phrase - providing "professional legal assistance", which is not consistent with all other current legislation of Ukraine, but needs its immediate legal solution, although such a novel is

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто генезис, законодавче закріплення, основні тенденції наукових досліджень і практику правозастосовної діяльності з наявних проблемних питань чинного конституційного, кримінального процесуального, кримінального та іншого національного законодавства і міжнародно-правових актів, зокрема практику Європейського Суду з прав людини щодо забезпечення і реалізації професійної правничої допомоги у кримінальному провадженні. Встановлено певні неузгодженості та прогалини між окремими нормами Конституції України і чинним КПК України, а також і Законом України про «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Законом України «Про безоплатну правову допомогу» та іншими правовими актами, вивчено наукові позиції окремих учених та представників наукових шкіл, на підставі чого авторами напрацьовано та висловлено власні наукові позиції та шляхи їх вирішення в дискусійному напрямі, зокрема щодо забезпечення та реалізації таких прав усім сторонам та учасникам кримінального провадження. Запропоновано на законодавчому рівні привести у відповідність національне чинне кримінальне процесуальне законодавство до норм Основного закону України у зв'язку з введенням до нього нового словосполучення - надання «професійної правничої допомоги», хоча й така новела несе в більшості своїй етимологічне значення особливостей української мови, у зв'язку з чим має місце наукова дискусія.

Ключові слова: проблемні питання, право, забезпечення, реалізація, вдосконалення, законодавство, завдання, професійна правнича допомога, правова допомога, прогалини, неузгодженості, учасник, захисник, представник, механізм, захист.

mostly etymological, in particular to determine the features of the Ukrainian language in the national legislative activity, in connection with which there is a scientific discussion.

Key words: problematic issues, law, provision, implementation, improvement, legislation, tasks, professional legal aid, legal aid, gaps, inconsistencies, participant, defender, representative, mechanism.